

Handledarmanus: gruppptryck, brott och ansvar

Stöd för vuxna som leder samtal med unga

Ett praktiskt stöd för dig som ska prata med unga om gruppptryck, lojalitet, gråzoner, ansvar och svåra

Lugn ton. Tydlig ram. Sakliga frågor. Trygg väg vidare.

Lag & Ordning

Så använder du handledarmanuset

Det här handledarmanuset är tänkt som stöd för vuxna som ska leda samtal med unga om grupptryck, brott och ansvar.

Du behöver inte läsa upp texten ord för ord. Använd det som förberedelse, stöd under samtalet och checklista efteråt.

Materialet fungerar bäst tillsammans med faktabladet, scenariokorten, diskussionsfrågorna och quizet i paketet Grupptryck, brott och ansvar.

Använd manuset för att

- förbereda samtalet
- sätta en trygg ram
- ställa öppna frågor
- hantera svåra reaktioner
- fånga upp oro
- avsluta tydligt

Din roll som vuxen

När samtalet handlar om grupptryck, brott och ansvar kan unga snabbt känna sig utpekade. Därför är vuxenrollen viktig.

Du ska inte vara polis. Du ska inte pressa fram erkännanden. Du ska inte försöka få unga att berätta om egna erfarenheter inför gruppen.

Men du ska inte heller låtsas att allt är ofarligt. Din roll är att skapa ett lugnt samtal, hjälpa unga att förstå risker och vara tydlig med att vissa situationer behöver tas vidare till vuxna.

Var lugn

Håll samtalet sakligt även om ämnet är svårt.

Var tydlig

Undvik otydliga budskap som gör att risker bagatelliseras.

Var pålitlig

Lyssna seriöst, men lova inte total tystnad om något allvarligt kommer fram.

Förberedelse före samtalet

Ett bra samtal börjar innan du sitter med gruppen. Förbered både innehållet och vad du gör om oro kommer fram.

Checklista

1. Bestäm syftet med samtalet.
2. Välj material: faktablad, scenariokort, diskussionsfrågor eller quiz.
3. Bestäm tidsram.
4. Tänk igenom gruppens ålder och mognad.
5. Ta reda på vilka rutiner som gäller vid oro.
6. Bestäm vem du kontaktar om något allvarligt kommer fram.
7. Förbered hur du ska avsluta samtalet tryggt.

Förbered inte bara vad du ska säga. Förbered också vad du gör om någon berättar något viktigt.

Så kan du inleda samtalet

Inledningen ska sänka pressen. Unga ska förstå att samtalet inte handlar om att peka ut någon i rummet, utan om att prata om situationer som kan hända.

Exempel

“Idag ska vi prata om grupptryck, ansvar och situationer där små beslut kan få större konsekvenser än man först tror.”

Exempel

“Ni behöver inte berätta om egna erfarenheter. Vi pratar om situationer, val och möjliga vägar vidare.”

Exempel

“Det här är inte ett förhör. Målet är att vi ska tänka tillsammans.”

Exempel

“Det viktiga är inte att ha perfekta svar. Det viktiga är att kunna känna igen när något börjar bli fel.”

Börja brett. Sänk pressen. Sätt tydlig ram. Prata om situationer, inte personer.

Så leder du samtalet

Samtalsflöde

1. Läs upp frågan eller scenariot.
2. Låt deltagarna tänka enskilt.
3. Låt dem prata i par eller smågrupper.
4. Samla tankar gemensamt.
5. Ställ följdfrågor.
6. Avsluta med trygg väg vidare.

Följdfrågor

Vad gjorde situationen svår?
Var fanns första varningssignalen?
Vad hade varit ett klokare val?
Vad kunde personen ha sagt?
Vem hade kunnat hjälpa?
Vad kan man göra om man redan sagt ja till något?

Stanna inte bara vid "rätt" och "fel". De viktigaste samtalen handlar ofta om varför det blev svårt att välja rätt.

Om gruppen skämtar, tystnar eller testar gränser

Om gruppen skämtar

Skämt kan vara ett sätt att hantera obehag. Markera lugnt utan att skamma ut.

Formulering:

“Jag fattar att det kan kännas lättare att skämta om det här. Men frågan är viktig, så vi håller oss till situationen.”

Om gruppen tystnar

Tystnad behöver inte betyda ointresse. Ge tid.

Formulering:

“Vi tar en minut tyst först. Fundera på vad som hade varit svårt i den här situationen.”

Om någon testar gränser

Gå inte in i onödig konflikt. Håll ramen.

Formulering:

“Du behöver inte hålla med, men vi behöver prata om frågan på ett respektfullt sätt.”

Om någon berättar något allvarligt

Ibland kan ett samtal leda till att någon berättar något som väcker oro. Det kan handla om hot, press, brott, droger, våld, pengar, äldre personer som påverkar yngre eller att någon inte känner sig trygg.

Gör så här

1. Behåll lugnet.
2. Lyssna utan att förhöra.
3. Tacka för att personen berättar.
4. Lova inte total tystnad.
5. Säg att du kan behöva ta hjälp.
6. Följ verksamhetens rutiner.
7. Dokumentera sakligt efteråt.

“Tack för att du berättar. Det här låter viktigt. Jag kan inte lova att hålla det helt för mig själv, men jag kommer inte sprida det i onödan. Vi behöver ta hjälp på rätt sätt.”

Så avslutar du samtalet

Ett bra avslut gör samtalet tryggare. Avsluta inte bara med "tack". Sammanfatta vad ni pratat om och visa vart unga kan vända sig.

Avslutningsstruktur

1. Sammanfatta vad gruppen pratat om.
2. Lyft 2-3 viktiga lärdomar.
3. Påminn om att hjälp finns.
4. Säg vem de kan prata med.
5. Avsluta lugnt.

Avslutande frågor

Vad tar vi med oss?
Vad kan vara en första varningssignal?
Vad kan man göra om något känns fel?
Vem kan man prata med?

"Det viktigaste från idag är inte att ni ska kunna allt. Det viktiga är att ni stannar upp, tänker ett steg längre och tar hjälp om något känns fel."

Checklista före, under och efter

Före

Har jag valt rätt material?
Vet jag syftet?
Vet jag vilka rutiner som gäller?
Vet jag vem jag kontaktar vid oro?

Under

Håller jag samtalet lugnt?
Undviker jag att peka ut någon?
Ställer jag öppna frågor?
Fångar jag upp oro?

Efter

Behöver något följas upp?
Behöver någon vuxen informeras?
Behöver oro dokumenteras?
Behöver vårdnadshavare, socialtjänst eller polis bli aktuellt?

Skriv hellre ner sakliga observationer direkt efter samtalet än att försöka minnas detaljer flera dagar senare.

Formuleringar du kan använda

Säg hellre så här

“Vi pratar om situationen, inte om någon här i rummet.”

“Jag är inte ute efter att sätta dit någon.”

“Vad gjorde situationen svår?”

“Vad hade varit ett tryggare val?”

“Vem hade du kunnat prata med?”

“Jag kan inte lova tystnad om något är allvarligt.”

Undvik formuleringar som

“Nu ska vi ta reda på vem som håller på.”

“Om du inte berättar blir det värre.”

“Jag lovar att inte säga något.”

“Det där händer bara kriminella.”

“Alla som gör så förstör sitt liv.”

Ordval spelar roll. En lugn formulering kan hålla dörren öppen. En anklagande formulering kan stänga samtalet direkt.

Lugn, tydlig och pålitlig

Bra samtal om grupptryck, brott och ansvar bygger inte på skrämsel. De bygger på tydlighet, förtroende och vuxna som vågar prata om svåra saker utan att tappa lugnet.

Du behöver inte ha alla svar. Men du behöver kunna lyssna, sätta gränser, ta oro på allvar och veta när du ska ta hjälp.

Agera lugnt.

Håll samtalet sakligt och undvik panik.

Dokumentera sakligt.

Skriv ner det som faktiskt sagts eller observerats.

Följ rutiner.

Ta reda på vad som gäller i din verksamhet.

Ta hjälp i tid.

Bär inte allvarlig oro ensam.

Målet är inte perfekta svar. Målet är vuxna som vågar vara lugna, tydliga och pålitliga när unga behöver det.